

KNIHA O ZEMSKÝCH VOLBÁCH V RAKOUSKO V LETECH 1919–1932

MIROSLAV ŠEPTÁK

Analýza rozmanitých aspektů voleb na místní úrovni má v rakouské politické vědě dlouholetou tradici.¹ Celá řada studií umožňuje posoudit změny programatických preferencí elektorátu, roli stranické příslušnosti a jednotlivých kandidujících osobností, vliv volební geografie na výsledky nebo odlišnosti volební kampaně. Naproti tomu historici věnovali dosud volbám na zemské úrovni pouze omezenou pozornost. Bývalý salcburský hejtman Franz Schausberger za Rakouskou lidovou stranu (v letech 1996–2004) v roce 1993 vydal monografii o zemských volbách v Dolním Rakousku, Vídni a Salcbursku a jejich vlivu na pád kabinetu Karla Buresche a následné vytvoření vlády Engelberta Dollfusse.²

Jeho kolega salcburský politolog Herbert Dachs patří mezi hlavní editory kolektivní monografie o zemských volbách v období od konce druhé světové války do počátku Kreiského éry (1945–1970).³ Tato kniha přinesla základní vhled do problematiky během „zlaté éry“ proporční demokracie (*Proporzdemokratie*) v Rakousku.

Není náhodou, že oba zmínění autoři (spolu s Michaellem Dippelreiterem) jsou editory recenzované kolektivní monografie věnované zemským volbám v letech 1919–1932. Kniha je rozdělena na jedenáct kapitol. Herbert Dachs v úvodní studii přináší empirické zamýšlení nad významem voleb a volebních kampaní pro moderní masovou společnost 20. století. Dalších devět studií se pak věnuje jednotlivým spolkovým zemím v Rakousku v pořadí Burgenland, Korutany, Dolní a Horní Rakousko, Salcbursko, Štýrsko, Tyrolsko, Vorarlbersko a Vídeň.

-
- 1 Zejména zásluhou ročenky Österreichisches Jahrbuch für Politik, Kärntner Jahrbuch für Politik a Steirische Jahrbuch für Politik.
 - 2 Schausberger, Franz: Letzte Chance für die Demokratie. Die Bildung der Regierung Dollfuß I im Mai 1932. Bruch der österreichischen Proporzdemokratie. Wien – Köln – Weimar, 1993. Ve stručnější podobě Týž: Die Landtagswahlen des Jahres 1932 und ihre Folgen. Christliche Demokratie 9, 1991–1992, Nr. 1, s. 111–132; Týž: Ins Parlament, um es zu zerstören: das parlamentarische Agi(t)eren der Nationalsozialisten in den Landtagen von Wien, Niederösterreich, Salzburg und Vorarlberg nach den Landtagswahlen 1932. Wien – Köln – Weimar, 1995, s. 92–162.
 - 3 Zwischen Wettbewerb und Konsens. Landtagswahlkämpfe in Österreichs Bundesländern 1945–1970, ed. Herbert Dachs. Wien – Köln – Weimar 2006.

Při srovnání dlouhodobých voličských trendů v první rakouské republice se současným rozložením politických sil lze dojít k zajímavému závěru. Období 1919–1932 v podstatných rysech kopíruje s ohledem na zemskou politiku současnou politickou mapu alpské republiky. Například v nejuvýchodnější spolkové zemi Burgenlandu vyhrála kromě roku 1927 vždy sociální demokracie. První pozici zde zaujímá rovněž v současnosti. Vysoký podíl dobře organizovaného dělnictva a velmi dobře fungující organizační struktura spolu s charismatickými členy strany pomohly sociální demokracii k dominantní pozici v rakouské metropoli, která ostatně nikdy nebyla vážně otřesena v demokratických podmínkách. Na základě výsledků korutanských zemských voleb v roce 1921 sociální demokraté poprvé v rakouských dějinách (s výjimkou Vídně) obsadili funkci zemského hejtmana. Tradičně silnou pozici zde měly politické strany tzv. třetího tábora, z něhož po druhé světové válce vznikla v současnosti velmi dobře známá Svobodná strana Rakouska. Ve zbývajících šesti spolkových zemích vykazovala silnou podporu křesťansko-sociální strana, na což dodnes navazují křesťansko-demokratičtí lidovci.

Studie věnované spolkovým zemím v mnoha ohledech zaplňují pomyslné „bílé místo“ v historiografii. Přehledným způsobem totiž shrnují dosud badáním přehlížené avšak podstatné rysy volební kampaně jednotlivých relevantních stran, volební výsledky a jejich důsledky. Vychází z dobových právních předpisů, a především ze soudobých (regionálních) periodik. Uvedená heuristická báze dává značný prostor pro další badání. Nový pohled do vybrané problematiky by mohlo přinést zohlednění volebních materiálů v celé své šíři, tj. dochovaných předvolebních letáků, plakátů apod. V této souvislosti se nabízí otázka, proč autoři nevyužili dokumentaci uloženou v příslušných zemských archivech, případně materiály torzovitě dochované ve fondech jednotlivých politických stran a jejich právních nástupců.⁴

Aniž bych chtěl snižovat kvalitu předchozích jinak pečlivě zpracovaných studií, za velmi cenný příspěvek považuji komparaci z pera Michaela Dolezala. Vídeňský politolog srovnal všechny spolkové země Rakouska prizmatem historického vývoje. Upozorňuje přitom na složité teritoriální otázky u Burgenlandu, Štýrska, Korutan, Dolního a Horního Rakouska i Tyrolska, kde dlouho na pozadí peripetií mezinárodních vztahů nebylo jasné, jaký územní rozsah a podobu bu-

4 Na spolkové úrovni uchovává dokumentaci křesťansko-sociální strany její právní nástupce Rakouská lidová strana. Archiv des Karl von Vogelsang Instituts, Wien, Parteiarhive, fond Christlichsoziale Partei. Materiály z proveniencie sociální demokracie srov. Verein für die Geschichte der Arbeiterbewegung, Wien, fond: Sach-, Themen-, Chronologisches Archiv, Parteiarhive vor 1934. Dokumentace k Velkoněmecké lidové straně srov. Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Wien, Bundeskanzleramt – Inneres, Partei- und Vereinarhive, fond Großdeutsche Volkspartei (1918–1936). Archiválie Landbundu shořely, dokumentace k Heimwehru je roztržštěna v mnoha veřejných a soukromých archivech.

dou mít jednotlivé spolkové země. M. Dolezal se věnuje rovněž důležitým parametrům volební soutěže z pohledu volební formule, velikosti volebních obvodů a existencí přísně vázaných kandidátek. Neopomenul srovnat volební kampaně z hlediska jejího načasování, formy, profilujících témat, míry personalizace a užití negativní kampaně či násilí vůči politickému protivníkovi. Stranou jeho zájmu nezůstala ani volební účast a výsledky.

Za pozitivní skutečnost pokládám fakt, že vydání knihy podpořily společně spolkové země Korutany, Dolní Rakousko, Salcbursko, Tyrolsko a Vorarlbersko, třebaže se jedná o období, kdy kompetitivní politika nabývala spíše konfrontační než konsenzuální charakter. Nakladatelství Böhlau dlouhodobě dbá na výbornou formální stránku svých publikací. Recenzovaná monografie nepředstavuje v tomto ohledu výjimku z pravidla. Přední strana obálky knihy v tvrdé vazbě zaujme výběrem třech soudobých plakátů. Samotný text doplňuje kvalitně zpracovaná obrazová příloha celkem 63 plakátů a letáků.

Přínos knihy spočívá v prvním souborném zpracování peripetií zemských voleb v letech 1919–1932. V mnoha případech se jedná o skutečně průkopnické studie, které poskytují spolehlivou a inspirativní bázi pro další výzkum. Monografie tak bez jakékoli pochybnosti představuje významný politologicko-historický příspěvek ke studiu rakouských dějin turbulentní meziválečné doby.

Radikale Phrase, Wahlbündnisse und Kontinuitäten Landtagswahlkämpfe in Österreichs Bundesländern 1919 bis 1932, ed. Herbert Dachs – Michael Dippelreiter – Franz Schausberger, Böhlau Verlag. Wien – Köln – Weimar: 2017, 607 s. (Schriftenreihe des Forschungsinstitutes für politisch-historische Studien der Dr.-Wilfried-Haslauer-Bibliothek, ed. Robert Kriechbaumer – Hubert Weinberger – Franz Schausberger).